

VYSVĚTLIVKY

- 13, 14 *distichon* (řec.) — dvojverší.
- 13, 15 *hexamet* — řecký antický verš, má šest stop (hex, řec. šest); má-li verš sedm stop, vzniká *heptamet* (hepta, sedm).
- 15, 11 *chrestomatie* (z řec.) — čítanka.
- 17, 8 *Večerní list* — Pražský večerní list byl r. 1848 listem revolučních radikálů.
- 17, 11 *Jean Paul* (1763—1825), německý romanopisec, jehož uctívalo jako svého učitele svodomyslné Mladé Německo; *Herbstblumene* (Podzimní kvítí) — sbírka drobných článků, z jejíhož II. dílu, vyd. 1815, Neruda cituje.
- 17, 26 *théka* (z řec.) — sešit.
- 17, 28 *Přes hory, přes doly* — moravská píseň z Vidče od Valašského Meziříčí; text Sušilovy definitivní sbírky z r. 1860 zkracuje Neruda tak, že končí slovem „sloboda“.
- 20, 4 u „*Slunců*“ — U dvou sluncí, dům v Ostruhové, nyní Nerudově ulici na Malé Straně, kde bydlili rodiče malého Jana Nerudy.
- 26, 12 *benefice* — divadelní představení ve prospěch herce.
- 29, 7 *Karel Moor* — hlavní postava Schillerových Loupežníků.
- 29, 11 *fakulanti* (z lat.) — nosiči pochodní.
- 30, 2 *Franc Moor* — zlý bratr Karla Moora v Schillerových Loupežnících; vynikající herci hrávali střídavě obě role.
- 31, 5 *brabancový olej* (lid.) — provensálský olivový olej.
- 33, 11 *Ernst Raupach* (1784—1852) — německý autor přemnoha slzavých divadelních her (zvl. Mlynář a jeho dítě, v. Žerty, hravé i dravé). Citát z něho znamená česky: Nerovný s nerovným se mohou spojit jenom v lásce.
- 33, 15 *Christoph Ernst Houwald* (1778—1845) — německý pěstitel pověstného dramatu „osudového“. Citát znamená česky: Láska se neptá po stavu otců.
- 33, 22 *August Wilhelm Iffland* (1759—1814) — berlínský populární dramatik doby napoleonské. Citát z něho česky: Ctěte práva přírody — následujte pudu lásky, pak nepotřebujete zákonů.
- 34, 20 *Další citát z Raupacha* — česky: Odhodlání k nejtěžší oběti je slávou a nejvyšším projevem lásky.

34, 24 *Shakespearova slova* — ze hry Romeo a Julie (první výstup Romeův).

35, 4 *fysiognomika* (z řec.) — nauka o výrazu tváře (o fysiognomii).

41, 21 *dementia* (lat.) — ztráta rozumu; *paralyza* — tělesné i duševní ochromení.

42, 7 *Punch* (česky: paňáca) — anglický humoristický časopis.

43, 3 *ku „Kloubicům“* — hospoda U Glaubiců na rohu Malostranského náměstí a Karmelitské ulice.

48, 19 *tournura* (z franc., vysl. turnýra) — společenská obratnost.

51, 9 *kasino* (it. *cassino*) — hostinská místnost pro uzavřenou společnost.

52, 9 *da capo* (it.) — doslovně: od začátku; naše dnešní: opakovat!

52, 11 *Orkus* (lat.) — podsvětí v římském bájesloví.

52, 12 *Per me si va* — počátek italského textu z Dantovy Božské komedie, nadpisu nad branou Pekla; český překlad Vrchlického (celý verš): Mnou vchází se do města věčné strasti.

53, 14 *štamgast* (z něm.) — stálý host.

54, 15 *markér* (z franc.) — číšník vybírající poplatky za kulečník

54, 18 *Ich bitte* atd. — Prosím, pánové, prosím!

54, 22 *Lucrezia Borgia* — opera italského skladatele Gaetana Donizettiho (1797—1848), oblíbená v době Nerudově také u nás.

54, 29 *stavovský zpěvák* — zpěvák bývalého Stavovského divadla (dnes Divadlo J. K. Tyla).

54, 35 *Němá z Portici* — opera francouzského skladatele Daniela F. E. Aubera (1782—1871) o povstání neapolských rybářů, srov. *Obrazy z ciziny*, str. 166.

55, 28 *Ferrary pán* (překlad něm. překladu) — proslulá barytonová arie vévody z opery *Lucrezia Borgia*, srov. 54, 22; Es v ní není hluboké, nýbrž vysoké.

56, 33 *německý citát* — česky: Nepřipomíná to oko divé, ztrnulé, oko děsných upírů?

57, 9 *zpívá jako Petrarka* — slavný it. renesanční básník Francesco Petrarca (1304—1374) „zpíval“ jenom v přeneseném smyslu, t. j. psal verše.

57, 10 *Quintus Gallus Roscius* — slavný římský herec z 1. stol. př. Kr. *Roscius in sua arte* (lat.) — Roscius ve svém umění.

57, 14 *cum ingenio* (lat.) — s důvtipem, oduševněle.

57, 24 *dvěmecítma* (starobylé) — dvaadvacet.

58, 11 *willst nüchtern sein* atd. (něm.) — závěr Lessingova epigramu Na Pavla (kn. I, č. 77), česky: chceš být střízlivým, kde nikdo není střízlivým.

58, 13 *Es hat der Schuster* atd. — počátek Lessingova epigramu Švec Franc (I, 81), česky: Švec Franta se roznítil v básníka.

58, 22 *Robert Burns* (1759—1796) — skotský básník, psal v tónu lidovém. Báseň Tak krásná... přeložena zde volně.

59, 25 *Wiener Zimmerherren* — Vídeňští podnájemníci.

59, 26 *Klicperovo „Pivečko“* — populární deklamovánka V. K. Klicpery o pivě (Báseň bez nápisu v 9. sv. Kobrova vyd. z r. 1863).

63, 8 *fatkář* — příživník.

64, 17 *sanguinik* (z lat.) — člověk lehce se vzněcující a zase rychle se uklidňující.

65, 1 *sit-venia-štěstí* (z lat.) — zde: tak zvané štěstí.

70, 29 *uhel* — uhlí.

72, 7 *Malostranský hřbitov* — v Košířích na Plzeňské třídě.

73, 4 *Bubenská hořejší zahrada* — Stromovka (dnešní Bubenec je bývalý horní Ovenec).

73, 25 *Rhodos* — řecký ostrov v Egejském moři.

73, 31 *švagrová in spe* (z lat.) — budoucí švagrová (in spe, doslovně: v naději).

73, 36 *citát z Heina* (Stará růže z Romancera) — česky: Jdi do kláštera, milé dítě, anebo se dej oholit!“

74, 32 *exilující* — vypovídající (ze závazku); exil (lat.) — vyhnanství.

77, 12 *innigst geliebter* (něm.) — vroucně milovaný.

78, 26 *folie* (z lat.) — protějšek.

80, 35 *gloria!* (lat.) — sláva!

82, 2 *stane se recidivním* — nemoc se mu vrátí.

82, 4 *lazar* — z it. lazzarone, povaleč, srv. Obrazy z ciziny.

82, 33 *August Kotzebue* (1761—1819) — velmi plodný německý dramatik, jehož zastřelil student Karl Ludwig Sand, protože ho považoval za carského vyzvědače.

84, 1 *U okna* — v přízemí domu naproti „Dvěma sluncím“, čp. 225/III (U tří černých orlů), kde bydlil Neruda r. 1859.

85, 30 *U lvíčků* — v domě U dvou sluncí, srov. 107, 16.

88, 3 *Háfiz* — perský básník 9. stol.; píše často o růžích.

89, 12 *zpunktovala* — poznamenala, poranila.

89, 18 *far niente* (it.) — nicnedělání.

90, 6 *Karneval* — hlučná skladba, sotva však proslulá Schumannova.

90, 11 *Cottaské vydání* — Cotta byl nakladatel Goethových spisů.

94, 21 *Flegeljahre* (Klackovská léta) — román Jean Paula, srov. 17, 11.

- 95, 18 *ariergarda* (z franc.) — zadní voj.
- 97, 3 *M...skou ulicí* — Malostranskou, v 1. vyd. Ostruhovou.
- 97, 16 *dolejšího vršíku* — v 1. vyd. Svatojanského vršku.
- 100, 36 *války francouzské* — napoleonské.
- 101, 7 *zámecký kostel* — chrám sv. Víta.
- 101, 20 *tambor* — zde: bubeník.
- 102, 17 *kapitulací* — zde: doba vojenské služby.
- 102, 24 *Unterricht* (něm.) — vyučování.
- 102, 28 *Gráfovská zahrada* — bývalá jezuitská zahrada v Novodvorské ulici na Malé Straně, kterou koupil r. 1775 Adam Graf (srov. 197, 26); na počátku 19. stol. tam bývaly oblíbené plesy (v domě čp. 464/III), později tam asi měli taneční hodiny němečtí turnéři.
- 104, 3 *šajny* (z něm. Schein) — papírové rakouské peníze.
- 104, 33 *bouquet* (franc.) — kytice (lid. pukét).
- 107, 16 *od Levhartů* — v 1. vyd. od „dvou sluncí“, srov. 20, 4 a U lvíčků 85, 30.
- 107, 22 *zámecký kostel* — srov. 101, 5.
- 110, 1 *notiční kniha* — zápisník (něm. Notizbuch); *novinkář* — lokálkář, pisatel drobných místních zpráv, jakým byl Neruda v Tagesbote aus Böhmen (Posel z Čech) r. 1857.
- 112, 9 *citát z Heina* — česky: hluboko pod námi se hemží bláznivé lidské pokolení; křičí a zuří a lají, a mají všichni pravdu (z básně Katharina v Nových básních).
- 112, 21 *Bulwer* (1805—1873), Edward George lord Lytton — anglický spisovatel dobrodružných a historických románů, kdysi velmi oblíbených.
- 112, 25 *Lessing o Klopstockovi* — míněno vstupní čtyřverší Lessingových Epigramů.
- 112, 27 *nihil humani* atd. — česky: nic lidského mi není cizí (ze hry římského satirika Terentia).
- 113, 30 *Wenn die Schwalben heimwärts zieh'n* (Když letí vlaštovky domů) — vyhnanecká píseň Karla Herlossohna (Karla Herloše) z r. 1842, zhudebněná Franzem Abtem; Nerudova citace prvního verše má odchylky jednak nářeční (Wann m. Wenn), jednak sentimentalisující (Schwalberln — vlaštovičky), jak je Neruda slyšel od němčících Pražanek.
- 113, 31 *Třes se, Byzancie* — arie Alamirova z opery Belisar od Donizettiho, srov. 54, 22.
- 114, 24 *efemerní* (z řec.) — jednodenní, jepičí.
- 114, 24 *Fr. Jos. Talma* (1763—1826) — slavný francouzský herec doby napoleonské; *David Garrick* (1717—1779) — slavný herec anglický; *Ludwig Dewrient* (1784—1832) — slavný herec německý; *Karl Seydelmann* (1793—1843) — německý herec, proslulý v Praze a potom v Berlíně.

- 115, 15 *Für die deutschen Köchinnen* — Pro německé kuchařky.
- 115, 18 *mysterie* (z lat.) — tajnosti.
- 116, 34 *růže Sionská* — hebrejská píseň Chad Gadjá, u nás zlidovělá.
- 119, 17 *William Hogarth* (1697—1764) — anglický malíř, který kreslil drastické obrazy společenské bídy; *Georg Christoph Lichtenberg* (1742—1799) — německý satirik, který vydával od r. 1794 k Hogarthovým kresbám vtipné výklady.
- 120, 21 *Hebrejské melodie* — verše lorda Byrona, tesknící nad osudem národa židovského.
- 123, 13 *salinky* — dluhopisy solivarů, tehdy výnosné.
- 124, 26 *Františkánský kostel* — na Jungmannově náměstí na Novém Městě.
- 124, 27 „*galantní mše*“ — t. zv. hrubá nebo velká v 10 hodin, při níž si dávaly mladé dvojice dostaveníčka.
- 126, 16 *potpury* (z franc.) — směs vonných látek určených k pálení.
- 127, 15 *Beseda* — český kolový tanec z r. 1862, jehož spoluautorem byl sám Neruda; *kadrila* (franc. quadrille) — francouzský kolový tanec, čtverylka.
- 133, 1 *Loretánské zvonky* — zvonková hra v pražské Loretě, srov. Básně I, str. 225.
- 133, 3 *Nový Svět* — jedna z nejchudších pražských čtvrtí, za Hradčany.
- 135, 3 *čtyřmecítma* (starobylé) — čtyřadvacet.
- 136, 1 *Kassandra* — v Homérově Iliadě slepá dcera trojského krále Priama.
- 138, 13 *Florentinische Nächte* (Florentské noci) — novelistický cyklus Heinricha Heina.
- 141, 2 *Heinrich Clauren* (1771—1854) — německý spisovatel přečetných sentimentálních povídek.
- 152, 3 *Libussa* — německý almanach pražský, který vydával v letech 1842—1860 Paul Alois Klar.
- 152, 10 *Daniel Friedrich Loos* (1735—1819) — dal základ k výrobě medailí, kterou potom zařídil v Berlíně r. 1812 jeho syn *Gottfried Bernhard Loos* (1774—1843).
- 154, 36 *francouzské dvojverší* — česky: Politujte neblahého osudu Absolonova, ten kdyby nebyl nosil paruku, byl by se vyhnul smrti. (Absolon, syn krále Davida, zahynul podle Starého Zákona tím, že se zachytil na útěku před nepřáteli dlouhými rusými vlasy o strom, byl dostižen a zabit.)
- 155, 2 *kynický* — původní řecký tvar místo dnešního polatinštěného cynický.
- 155, 14 *Máte dobře* atd. — narážka na polemiky májovců s Jakubem Malým, který zastával takové názory.

155, 33 *německý verš* — česky: na Rýně se říká, že i Poctivec jednou ukradl sele.

156, 9 *německá věta* — česky: Je drzý, veliký mlsoun, křikloun a nenasyta.

156, 11 *Dieb* (něm.) — zloděj.

156, 26 *malaja ptica sinica* (rus.) — malý modrý pták.

156, 31 *Ženio se atd.* (srbsko-charv.) — Ženil se vrabec Podunajec s vrabčicí ze zeleného křoví.

157, 29 *Gaius Valerius Catullus* — římský lyrik z 1. stol. př. Kr.; *Eduard Mörike* (1804—1875) — německý něžný lyrik. Překlad z Catulla je Nerudův.

158, 15 *Friedrich Bach* (1817—1865) — pův. český, potom německý pražský básník z Hradce Král., vydal r. 1839 v Lipsku sbírku *Die Sensitiven* (Citlivky); citát z ní znamená česky: Potom sletí pohodlně dolů a sedne si vedle osidel. A neupředeš-li vlákno jemnější, pak se ti to přece nepodaří.

158, 23 *ataliba* — patrně indiánské jméno pro vlhovce rýžového (*Dolichonyx oryzivorus*).

158, 24 *v jedné z košířských zahrad* — v Klamovce.

158, 25 *Reisspatz atd.* — česky: rýžový vrabec z Ameriky, přiletěl do Prahy 3. září 1792, odletěl (pošel) 17. dubna 1793.

159, 30 *Eduard Maria Oettinger* (1808—1872) — německý básník a novinář; citát z něho česky: I ten nejhoupější musí vidět, že jsem zamilovaný.

160, 6 *Lichtenberg* — srv. 119, 17 a Česká společnost I, str. 116.

160, 14 *fysiognomika duševních nemocí* — srv. 35, 3.

162, 10 *mormonském* — mormoni jsou americká náboženská sekta (Svatí posledních dnů) a pěstovali původně opravdu mnohoženství.

162, 26 *polygamie* (z řec.) — mnohoženství.

162, 33 *Decimus Junius Juvenalis* (60—140 po Kr.) — římský satirik; ještěrka (lat. lacerta) má také význam „prodejná žena“.

163, 2 *filištínský* — šosácký (něm. philisterhaft).

163, 4 *německé verše* — č. 9 z Heinova Nového jara, jehož poslední dva verše, u Nerudy vyčárkované, zní: der Alte gibt zum Zeitvertreib den Kindern Glaubensunterricht. Celék tedy česky: Tak mluví k svému vrabčátku v hnízdě na dubě starý vrabec; vrabčice do toho občas zapípá, dřepí na svém čestném místě. Je to domácky dobrá žena, sedí pěkně na vejcích a nedurdí se; starý vyučuje k ukrácení chvíle děti náboženství.

168, 14 *psittacus amazonicus* (lat.) — papoušek amazonský.

168, 27 *Julia Augusta* — jméno římské krásky, dcery prvního římského císaře Augusta.

- 168, 35 *verfluchter Kerl* (něm.) — zatracený chlap.
- 176, 5 *Jardin Mabille* — pařížská zahrada s tanečním sálem.
- 176, 11 *loretky* žily s boháči.
- 177, 4 *Thomas Couture* (1815—1879) — francouzský malíř, jehož hlavní dílo z r. 1847 jsou Římané v době úpadku.
- 177, 28 *luxorský obelisk* — staroegyptská památka na pařížském náměstí Svornosti u vchodu do třídy Elysejská pole.
- 178, 32 *Jezovitská zahrada* — Gráfovská, srv. 102, 28.
- 179, 19 *Sviť, měsíčku, polehoučku* — lidová píseň (Erben, nápěv 617, zharmonisovaný Martinovským).
- 180, 8 *mnichovská Glyptotéka* — stálá výstava soch.
- 183, 16 *Jean Paul* — srv. 17, 11.
- 186, 28 „Záboj“ — narážka na Mikovcův časopis „Lumír“, v němž bylo v letech padesátých otiskováno hodně zveršovaných pověstí, špatných napodobenin Erbenovy Kytice (srv. 190, 1); Záboj i Lumír byli podle staročeského bájesloví hrdinští pěvci.
- 187, 9 *prima vista* (z it.) — zde: v prvním rozběhu.
- 188, 1 *pramen kastalský* — u řeckých Delf, zřídlo básnického nadšení.
- 188, 12 *Široká ulice* — dnešní Jungmannova na Novém Městě.
- 188, 24 *František Pravda* (1807—1904) — lidový povídkář.
- 189, 5 *Leseverein* (něm.) — čtenářský spolek.
- 190, 1 z mé „Kytice“ — srv. 186, 28.
- 191, 2 *café spirituel* (franc.) — literární pohovor u kávy.
- 191, 10 *Pfennigmagazin* (Fenikový magacín) — laciný obrázkový časopis německý.
- 193, 1 *Gottfried Kinkel* (1825—1882) — něm. básník; citát z něho česky: Lovci pověstí, ti proklatci — není hnojiště, které by neprohledali! Mamuta udělají z vola, a z každé hroudy bláta horu Sinai.
- 195, 18 *Goethe opustil* svou studentskou lásku Friederiku Brionovou, dceru pastora v alsaské vesnici Sesenheimu, když dokončil r. 1771 svoje studia ve Štrasburku.
- 195, 35 *pegasus* — okřídlený kůň, na kterém se podle řeckého bájesloví vznášejí básníci.
- 196, 2 *Molly* — v německé literární hantýrce jméno dívky rozplývající se láskou (podle milostných básní Bürgrových, Heinových atd.).
- 197, 32 *Turečkovo nakladatelství* lidových knížek bylo v Litomyšli; říkalo se tam „u Turečků na kopečku“, a dosud se tato ulice jmenuje Na kopečku.
- 198, 18 *diurnum* (lat.) — plat diurnisty, kancelářského písaře.

- 200, 6 *couverty* (franc.) — obálky.
- 201, 2 *Kuplet oněginský* — veršovaný jeho zlomek v Básních I, str. 376, první citát z něho v Hlasu 24. května 1864, srv. Česká společnost I, str. 272.
- 201, 25 *gramatika* (z řec.) — třetí třída (tercie) bývalých gymnasií.
- 201, 28 *syntaxe* (z řec.) — čtvrtá třída (kvarta) bývalých gymnasií.
- 202, 6 *eminence* (z lat.) — výborná známka; *dvojka* — nejhorší známka dřívějších gymnasií.
- 202, 10 *markér* — srv. 54, 15.
- 202, 10 *Byl ledačím* — srv. báseň Vším jsem byl rád! (Básně I, 251).
- 203, 1 *mentem* — šmahem, napořád.
- 203, 32 „*rytíř ducha*“ — podle představitelského románu Mladého Německa Die Ritter vom Geiste od Karla Gutzkova.
- 204, 4 „*Don Carlos*“ — dramatická báseň Schillerova; její rek, syn španělského krále Filipa II., je zamilován do mladé nevlastní matky.
- 204, 9 *Háfiz* — srv. 88, 3.
- 204, 11 *synka z povedena* — z povedeného synka.
- 204, 18 *markýz Posa* — učitel Carlosův v Schillerově hře, představitel svobodomyslnosti.
- 204, 20 *lorgnon* — brýle na držátku.
- 205, 2 *chorista* — člen pěveckého divadelního sboru.
- 208, 8 *Fr. René Chateaubriand* (1768—1848) — francouzský předromantický básník a reakční politik; Nerudovy verše přebásňují děj povídky Příhody posledního z Abencerázů.
- 208, 25 *Parisienna* — francouzská píseň vzniklá po červencové revoluci r. 1830 na slova Casimira Delavigne, zhudebněná Auberem (srv. 54, 35).
- 214, 5 *U labutě* — snad Bílá labuť, dům čp. 232/III v Nerudově ulici, vedle domu U dvou sluncí, v němž byla hospoda.
- 214, 6 *špády* — karty; *bulka* — hra v karty („šestadvacet“).
- 214, 10 *Kuplet oblomovský* — Oblomov je hlavní postava stejnojmenného románu od ruského realistického vypravěče Ivana Alexandroviče Gončarova (1812—1891): typ nerozhodného člověka.
- 214, 26 *stukatorské pupence* — vypouklé ozdoby ze sádry na zdech a na stropech.
- 216, 15 *do „Frajšice“* — Der Freischütz (Čarostřelec, dříve též Střelec kouzelník), populární opera K. M. Webra se strašidelnou scénou.
- 217, 16 *Klubko, Kdoulička, elfové* — postavy ze Shakespeara Snu noci svatojanské; *elfové* — něžní lesní duchové.
- 217, 27 *kykloповé* — obrovití řemeslníci z řeckých bájí;

Diana — římská bohyně lovu; *nymfy* — dívky provázející Dianu; *Vulkán* — římský bůh řemesla kovářského.

219, 13 *Webrův valčík* — proslulé Vyzvání k tanci od K. M. Webra, srv. 216, 15.

219, 23 *Lessing žádal znovuzavedení jevištní masky v Hamburské dramaturgii.*

219, 30 *bellezza del asino* (it.) — krása oslí.

219, 31 *bellissima* (it.) — nejkrásnější.

220, 1 *Roderich Benedix* (1811-1873) — německý herec a dramatik, hojně hraný u nás v době Nerudově.

220, 3 *jux* (z něm.) — švanda.

222, 32 *mimae* (lat.) — herečky, tanečnice.

223, 6 *citované trojperší* — srv. Lístky Hřbitovního kvítí, Básně I, str. 280.

223, 18 *chci snad také šťasten být* — srv. báseň Našel jsem se, Básně I, 259.

224, 20 atd. *německé verše* napodobují Heinricha Heina (Knihu písní, cykly Písně a Návrat); česky znamenají: Chtěl bych vidět růst lásku jako květinu — A vidět chtěl bych lásku zářit jako drahokam, slunce a světy by musily být plny bledé závisti — Byla by to záře a vůně —.

224, 24 *elfy* — srv. 217, 16.

225, 20 *měkké vlásky hladit* — srv. báseň Našel jsem se jako 223, 18, Básně I, 259.

228, 1 *Les Confessions* .... *Jean Jacquů* — Jean Jacques Rousseau (1712-1778), slavný francouzský spisovatel, napsal paměti (*Les Confessions*, Vyznání, pojmenované podle obdobného spisu sv. Augustina, vydané v letech 1781-1790), které se vyznačují neobyčejnou otevřeností.

228, 17 *Lichtenberg* — srv. 119, 17. Jeho Myšlenky o sobě vyšly česky 1912.

232, 2 *Škoda toho milování* — srv. báseň Jeník, Básně I, str. 128.

232, 6 *point* — obyč. *pointa* (z franc.), vyvrcholení.

235, 29 *Paul de Kock* (1794—1817), plytký a plodný romanopisec francouzského maloměšťáctva.

239, 14 *můj praktický přítel* — pražský sládek Emanuel Kittl, který doprovázel Nerudu na cestě po Blízkém Východě r. 1870, srv. Obrazy z ciziny.

240, 32 *Rákoši* — ulice Rákóczyho.

244, 9 *Avala* — návrší u Bělehradu.

244, 26 *pančevský průplav* — Pančevo je přístavní město blízko Bělehradu.

246, 18 *Domnia vostra* — rumunské zdvořilé oslovení.

247, 32 *francouzský epigram* — česky: U stínu skály — vidím stín kočího, — který stínem kartáče — tře stín vozu.

248, 8 *domnule* — zdvořilé rumunské oslovení (pane!); *da* (zde rumunsky) — ano.

250, 38 *Syra* — řecký ostrov.

252, 1 *vampyr* — upír.

252, 3 *Prinkipo* — řecký ostrov v Bílém (Marmarském) moři blízko Cařihradu, nejdůležitější z ostrovů Prinkipských (Knížecích).

253, 10 *Irena* — císařovna byzantská (752-803), vypuzená pro krutost a panovačnost; o její sňatek s franckým císařem Karlem Velikým se jednalo.

253, 18 *Chalki, archipel princův* — ostrovy Prinkipské, srv. 252, 6.

253, 23 *Bílé moře (něm. Marmorameer)* — srv. 252, 3 a Nerudovy vtipy v Studiích I v článku o jménech.

256, 2 *Platon* (427-347 př. Kr.) — řecký filosof, zakladatel idealismu, založil v Athénách školu (Akademii); napsal spis o ideálním státě (Politeia).

256, 10 *galatský kupec* — Galata je čtvrt cařihradská, může však být míněno i rumunské město Galac (Galați); Neruda píše „galacký“.

256, 20 *lord Byron* (1788—1824) — slavný anglický básník napsal báseň *Mazepa* o vzpouře kozáckého atamana proti Petrovi Velikému; citovaný obraz je ze zpěvu pátého.

257, 14 *Santorin* — zde víno ze stejnojmenného řeckého ostrova v Egejském moři.

257, 25 *vídeňská Vierzeilige* — vídeňská pouliční písnička (doslovně: čtyřveršová), srv. Menší cesty.

258, 12 *Šumen* — bulharské město.

258, 32 *Themistokles* — vítězný řecký vojevůdce v boji proti Peršanům (bitva u Salaminy r. 480 př. Kr.), zemřel v perském vyhnanství r. 465, ale Athéňané jeho tělo převezli a pohřbili u přístavu Pirejského.

260, 2 *Thalassa* (řec.) — moře; proslulý výkřik z dějepisného Xenofontova spisu o anabasi (návratu), když se vraceli utrmácení řečtí vojáci z nešťastné výpravy a spatřili moře; Berlínák cituje toto slovo i podle připomínky v Heinově cyklu Severní moře (Kniha písní).

260, 17 *ostrov Syra* — srv. 250, 38.

260, 29 *Vlaardingen (Neruda: Vlaerdingy)* — město a přístav na Maase v jižním Holandsku.

261, 53 *Masilianka* — žena z Marseille (lat. Marsilia).

262, 14 *Meer und Himmel* atd. — závěr 9. básně Serafina z Heinových *Verschiedene* (Rozličné ženy, v Nových básních), česky: Moře a nebe slyším zpívat, a cítím vnikat bouřlivě do svého srdce obrovitou rozkoš (Riesenwollust, srv. 263, 14).

- 264, 1 *Izmír* — Smyrna.
- 265, 8 *Pagos* (řec.) — pahorek.
- 266, 20 *Akropolis* — starořecká tvrz; *Zeus* (2. pád dříve někdy: Zeva nebo Zevsa) — nejvyšší z řeckých bohů.
- 266, 21 *Jonie* — v starořeckých dějinách kraj jemné kultury (proti Doridě, kraji drsných bojovníků).
- 266, 25 *Hermos* — maloasijská řeka (antický název), dnešní Gedíz-čáj nebo Sarabat, vlévá se do zálivu Smyrenského.
- 266, 30 *Venuše* — starořímská bohyně lásky; *Minerva* — bohyně moudrosti; *Juno* — nejvyšší z bohyň vesměs latinské názvy místo řeckých Afrodite, Athéna, Héra.
- 266, 35 *olympofilové* — milovníci Olympu, t. j. antické kultury; hora Olymp byla sídlem řeckých bohů.
- 268, 1 *Thersités* — škaredý, protivný hrbáč z Homérovy Iliady.
- 268, 2 *Chio* — řecký ostrov.
- 268, 12 *Dionysos* (lat. Bacchus) — řecký bůh vína; *Ariadna* — dcera krétského krále Minoa, osvobozená ze zajetí obludného Minotaura Theseem a opuštěná jím potom na ostrově Naxu, byla pojata za manželku bohem Dionysem a dala mu syna *Oinopiona* — poloboha chijského červeného vína; *Orion* — syn mořského boha Poseidona, ublížil v opilství Oinopionově ženě a byl jím za to znovu opit a oslepen. Tato báje však náleží — stejně jako jméno domnělé Homérovy ženy *Arésifony* — do vedlejšího okruhu řeckého bájesloví.
- 268, 18 *Homéryda* — homérovec, t. j. potomek Homérův (řecký tvar).
- 268, 18 *mastyka* — vonná pryskyřice chijského stromu lentišku, která ztverdne, ale vložena do úst zase měkne.
- 269, 13 *bachické slavnosti* — na počest boha vína Bakcha (řec. Dionysa).
- 269, 15 *Homéroi* (řecký tvar množného čísla) — Homérové, homérovci, totéž jako Homérydové, srv. 268, 18; v časopise bylo původně tištěno, snad omylem: Homérci.
- 269, 27 *vrch Epos* — epos znamená dnes velikou vypravěčskou báseň.
- 270, 13 *žhavý* — patrně ryšavý (v časopise pův.: žvavý).
- 271, 12 *Fr. Rabelais* — slavný francouzský humorista 16. stol.; *Voltaire* — proslulý francouzský spisovatel 18. stol.
- 273, 13 *item* (lat.) — taktéž.
- 273, 16 *dragoman* — průvodce cizinců.
- 274, 3 *kordiálnost* — srdečnost.
- 274, 27 *Ueber Land und Meer* (Po zemi i po moři) — německý obrázkový časopis cestopisný.
- 274, 30 *Illustrierte* — Leipziger Illustrierte Zeitung (Lipské ilustrované noviny), německý obrázkový časopis.

- 274, 31 *Friedrich Wilhelm Hackländer* (1816-1877) — německý spisovatel cestopisných próz.
- 275, 23 *quadrupedes* (lat.) — čtyřnožci.
- 275, 24 *Bajrut* — dnes obyčejně Bejrut, nejdůležitější město a přístav v Syrii.
- 276, 13 *Fr. Theremin* (1780-1846) — německý evangelický kazatel, autor knihy o výmluvnosti (1814).
- 277, 3 *Esbekie* — kahýrská třída, srv. Obrazy z ciziny, str. 36 a 153.
- 277, 11 *ojczizna* — počestěné polské slovo ojczyzna, vlast.
- 277, 31 *Fiat!* (lat.) — Budiž!
- 281, 15 *Kdy děvče zemře mladistvé atd.* — srv. Básně I, 426.
- 288, 20 *Quieto či Mirna* — přístav na řece v Istrii, srv. Obrazy z ciziny, str. 266.
- 289, 4 *Lido* — výletní ostrov blízko Benátek.
- 289, 15 *Kopar* — město s věznicí, srv. Obrazy z ciziny, str. 271.
- 290, 27 *forchetta* — dvojklaný hrot gondoly na přídě.
- 290, 28 *maledetto pazzo* (it.) — proklatý blázen.
- 291, 2 *divadlo Korutanské* — bývalá vídeňská opera v Korutanské čtvrti (nová byla otevřena až r. 1869).
- 291, 19 *korepetitor* — doprovází zpěváky při jejich cvičení.
- 292, 1 *Lvíček* — Josef Lev, potomní proslulý barytonista Prozatímního divadla a Nerudův důvěrný přítel; ve vídeňské staré opeře byl zaměstnán v letech 1854-1864.
- 292, 6 *Domenico Ronconi* (1772-1839) — slavný italský tenorista.
- 292, 10 *Henrietta Sontagová* (1806-1854) — proslulá německá zpěvačka, která pocházela z Koblence, ale jejíž sláva se počala v dvacátých letech v Praze; zemřela v Mexiku na cholery, kterou byla zachváčena před vystoupením v Lucrezii Borgii (srv. 54, 22) 11. června 1854 a již podlehla 17. června téhož roku (srv. 293, 25 a dále).
- 292, 15 *Zlonice* — městečko na sever od Slaného se zname- nitou hudební tradicí v letech 50. a 60. Žil tam jako ředitel kůru Lvův literní i hudební učitel J. Toman, chodil tam do školy 1853-1857 Ant. Dvořák, kterého učil hudbě tamější var- haník a skladatel Ant. Liehmann a který věnoval za to měs- tečku mladistvou skladbu Zlonické zvony.
- 292, 22 *Lukova* — Pauline Lucca (1841-1908), pozdější slav- ná vídeňská zpěvačka, vystupující občas i v Praze.
- 293, 28 *11. června 1854* — srv. 292, 10.
- 304, 37 *tura* — zde: část tanečního cyklu.
- 305, 8 *quadrille* (franc.) — kadrila, francouzská čtverylka, srv. 127, 16.
- 306, 28 *douche* (franc.) — sprcha (lid. tuš).

309, 31 *Rubíne, vo pystu* — spr. něm. wo bist du, česky: Rubíne, kde jsi, zkomolená němčina ze staročeské rozpustilé hry Mastičkář. *Ipse respondet* — správná latina z téže hry, česky: Sám odpovídá.

309, 35 *notiční knížka* — srv. 110, 1.

320, 6 u „*Vonapartů*“ — u Bonapartů v Nerudově ulici čp. 242.

330, 1 *Litoměřický kalendář* — vydávalo jej německy i česky Medauovo nakladatelství v Litoměřicích a vycházely v něm brakové povídky, srv. České divadlo II, str. 473.

332, 11 *quadrille* — srv. 127, 16 a 305, 8.

334, 29 *tour des mains* (franc.) — výměna dam (doslovně: výměna rukou), část francouzské čtverylky, srv. 127, 16.

339, 13 *Annaeus Lucius Seneca* (4 př. Kr. — 65 po Kr.) — římský filosof odříkavého názoru stoického, který skončil sebevraždou; *Patet janua, exi!* — česky: Brána je otevřena, vyjdi!

342, 17 *amittit jus* atd. — latinská právní formule, česky: opustil právo a moc svědčit.

342, 18 *Korint* — slavné starověké město řecké.

345, 29 *Malý černínský dům* — čp. 102/IV na nároží Loretánského náměstí a Loretánské ulice; tiskovou chybu *Obrazů života „Černickém“* opravil už Ruth, str. 671.

348, 11 *Einsiedel* (něm.) — poustevník.

349, 32 *pětmecítma* (starobylé) — pětadvacet.

351, 18 *sochař Italián* — srv. veršovaný malostranský feuilleton *Letní vzpomínky v Básních II* („sochař kýs dívku lubil“, IV, 3).

356, 37 *forst* — původní něm. tvar, česky pak zkomoleno na fořt, lesník.

357, 17 *forstmistr* — pod. jako 356, 37, česky lesmistr nebo nadlesní.

363, 2 *skriptor* — úředník v archivu nebo v knihovně.

365, 13 *requiescat in pace* — lat. pohřební formule: ať odpočívá v pokoji.

370, 35 *Aisopos* — původní řecké jméno egyptského bajkáře Ezopa, který byl hrbatý.

370, 37 *francouzští satirikové ohyzdové* — Rabelais a Voltaire, srv. 271, 12.

371, 20 *příbuzenstvo* — srv. povídku *Vídenský strýc*, str. 465.

372, 36 *narrator primitivus vulgaris* (lat.) — vypravěč primitivní obecný (napodobenina řeči přírodovědecké).

373, 14 *backfischnovela* — novela pro slečinky (*Backfisch*, něm. smažená ryba, potom přeneseně „žába“, dospívající dívka).

373, 23 *requiescant in* — ať odpočívají v, srv. 365, 15.

373, 32 *stereoskop* — optický přístroj k plastickému a perspektivnímu vidění plošných fotografií; první jej sestrojil anglický fyzik *Charles Wheatstone* (1802-1875) v letech 1838 a 1852 (stereoskop zrcadlový); na základě lomu používal ho anglický přírodozpytec a vynálezce kaleidoskopu *David Brewster* (1781—1868); zdokonalil jej a upotřebení dvojitých snímků fotografických zavedl francouzský optik *Louis Jules Duboscq* (1817—1886); — *Bedřich Moser* (1821—1864) je však český spisovatel, který vydával r. 1849 odvážný humoristický časopis *Brejle* a obnovil jej r. 1861. Neruda byl jeho přítelem i spolupracovníkem, spojení Moserova jména s ostatními jmény vynálezců zdokonaleného vidění je Nerudovým (heinovským) uměleckým účinem.

376, 21 *tchán in spe* — budoucí tchán (*in spe*, lat. v naději), srov. 73, 31.

376, 27 *terror Graecorum jacet hic* (lat.) — zde leží postrach Řeků.

377, 8 *most Rialto* — založen r. 1588.

377, 16 *al fresco* (it.) — zde v pův. významu: na čerstvém vzduchu; *regatta* — námořní slavnost.

377, 32 *Jumin* — dánsky Jomne, slovansky Volyn nebo Vlneta, město na stejnojmenném ostrově v Baltickém moři, kdysi slovanské; vypravuje se o něm podobná báje jako o starověké Atlantidě, že totiž se po svém zničení Dány ponořilo na dno mořské a odtud že láká průhlednou vodou cestující z lodi ke skoku do vody; Neruda znal tuto pověst i z Heina (Mořský přízrak v Severním moři z Knihy písní).

377, 33 *barcherola* (it.) — barkarola, píseň benátských barkářů; *La nostra gondoledda veneziana* — Naše benátská gondolička.

378, 24 *dogaresa* — choť dožova.

378, 25 *palazzo ducale* — dožecí palác.

378, 28 *Candia* — Kréta.

378, 31 *il Maggior Consiglio* — Veliká (doslovně: větší) rada, t. j. všech 480 šlechtických zástupců.

379, 9 *Balduin, hrabě flanderský* — byl po dobytí Cařihradu křižáky r. 1204 zvolen za císaře.

379, 13 *hipodrom* (z řec.) — jízďárna.

379, 15 *Santa Sofia* (it.) — obyč. podle řec. Aja (Hagia) Sofia, chrám Svaté Moudrosti, hlavní kostel cařihradský, dnes hlavní mešita, srov. Obrazy z ciziny, str. 32.

379, 18 *Accipe coronam ducalem* atd. (lat.) — Přijmi vévodskou korunu, vévodo Benátčanů.

380, 2 *Cons. D. X.* — Consiglio dei Dieci (it.), rada desíti, užší rada benátská, srov. 378, 32.

382, 7 *Ignaz Franz Castelli* (1781—1862) — vídeňský autor populárních veseloher a sběratel vídeňského pouličního humoru; *Adolf Bäuerle* (1786—1859) — autor přčetných vídeňských lokálních veseloher a frašek.

385, 25 *Decamerone* (it. z řec.) — doslovně: Kniha deseti dní, proslulá sbírka novel italského renesančního spisovatele Giovanna Boccaccia (1313—1375) z r. 1353; vypravuje si tam pro zapuzení dlouhé chvíle bujné historiky veselá společnost, která utekla před vypuknutím moru z Florencie a uzavřela se na blízkém zámku.

385, 29 *poměnky* — veselé hodování.

389, 31 *není redaktorem, ... jen tak pomahačem* — Neruda řídil r. 1859 *Obrazy života*, ale nesměl být zprvu jmenován, protože i mladí se obávali jeho výbojnosti, a tak byl podepsán jako redaktor J. R. Vilímek; podobně tomu bylo v *Rodinné kronice*, u jejichž prvních tří svazků byl také jmenován jako redaktor K. V. Hof.

390, 1 *Daleká, široká pole* — Nerudova oblíbená lidová píseň, kterou zpíval svým návštěvníkům starožitník Václav Krolmus a kterou mohl znát Neruda z jeho knižní sbírky i z harmonisace Jos. Drahoráda, vydané r. 1852.

403, 30 *tonsura* (z lat.) — vyholené místo na temeni katolického kněze.

405, 26 *Zlaté kolo* — v Nerudově ulici čp. 217.

412, 1 *Napoleon* — Napoleon III., francouzský císař, který tehdy rozrušoval Evropu svou dobrodružnou politikou; *Turin* — severoitalské město, zde jím míněn italský boj za národní osvobození proti Rakousku.

419, 21 *Nová brána* — stávala na Újezdě pod Hladovou zdí.

424, 12 *Karneval* — srov. 90, 6.

427, 1 *Ključevo* — Schlüsselburg, pevnost blízko bývalého Petrohradu. Povídka je čerpána z doby po nastoupení Kateřiny II. (Veliké), po r. 1762, kdy se objevilo hnutí pro uvězněného Ivana VI., ale vedlo jenom k jeho zavraždění v schlüsselburské věznici.

428, 17 *Petr nešťastný* — Petr III., manžel Kateřiny II., která ho dala zavraždit a stala se carevnou sama.

428, 18 *Vlašev* (spr. Vlasěv) a *Čekin* — osoby historické.

429, 33 *Bevedinkov* (spr. Berednikov) — osoba historická.

431, 17 *Mirovič* (Vasil Jakovlevič) — postava historická, srov. závěr povídky na str. 448; ruský román o něm napsal až r. 1879 Danilevskij. Podle tehdejšího ruského kalendáře, jehož data uvádí dříve Neruda správně, byl Mirovič popraven už 15. září 1764.

431, 37 *Ungern Šternberk* — carský dvořan z estonské šlechty.

433, 1 *Mazepa* — srov. 256, 20; účast Mirovičova děda v jeho povstání proti Petru Velikému je rovněž historickou skutečností.

433, 12 *Velkolucký* — Velikije Luki, důležité město, středisko oblasti RSFSR blízko polských hranic.

433, 29 *Pisklov* — osoba historická.

443, 20 *Semen Kirilovič Naryškin* (1710—1775) — dvořan Petra III. a potom Kateřiny II.

449, 3 *dueto z „Blesku“* — dvojzpěv z komické opery J. F. Halévyho.

450, 7 *gastrická spokojenost* (z řec.) — spokojenost po jídle.

451, 17 *lavoír* (franc.) — umyvadlo (lid. lavór).

456, 23 *Museum* — míněno dnešní Národní museum, tehdejší České museum, proto píšeme Museum m. Nerudova „museum“ (pro Nerudu tehdy jiného musea nebylo).

467, 9 *do koule* — do pořadí v tažených číslech.

467, 20 *Vlach ve Vídni* — Jan Vlach, Nerudův vídeňský strýc, zemřelý 22. září 1869 (srov. Nerudovy dopisy V. K. Šemberovi).

469, 17 *strýc Votřes* — Votřesovi byli Nerudovi příbuzní ze Zásmuk a z Kostelce nad Černými lesy (M. Novotný, Život Jana Nerudy I).

470, 22 *recepis* — stvrzenka na zaslané peníze.

470, 29 *kopert* (z franc.) — obálka, srov. 200, 6.

471, 3 *extráto* (z it.) — výhra na jedno číslo.

471, 22 *jednodrohý* — jednospřežní.

472, 21 *libra* — stará váha, asi půl kilogramu.

486, 38 *škála* (z it. scala, schody) — hudební stupnice; „lauf“ (z něm.) — rychle po sobě jdoucí stoupavé tóny.

487, 26 *nicht leicht* atd. (něm.) — česky: nesnadno nahraditelná, krutá ztráta... slova srdce jímající, protože ze srdce jdoucí.

488, 14 *Der Freiherr von Sandau* (něm.) — Baron ze Žandavy, německý brakový román.

491, 10 *Ahasver* — věčný žid, nesmí se nikde dlouho zdržet.

494, 22 *par.* — patrně: paria.

494, 23 *Nevíš kdo tvým otcem* — nebylo použito v této své životopisné arabesce.

494, 23 *Solche Jagd sehr* (něm.) — taková honba velmi.

494, 27 *Ouřady ptačí* — báseň Ptačí úřady z Čelakovského Slovanských národních písní, III. díl, 1827.

494, 28 *Vorobii atd.* (rus.) — vrabci jsou na moři čeledíny (Čelakovský: pacholci, Neruda: chlapy, srv. 156, 28).

494, 29 *wróbel* (polsky) — vrabec.

494, 33 *Uštípán!* — tu se doplňuje a vysvětluje text arabesky (něm. výraz „ging heim“).

494, 35 *Svatba vlkova* — báseň z Čelakovského Litevských národních písní, 1827, nebo z Erbenových Svatebních písní, č. 171 (v tomto případě čti Sv. místo Lv.).

494, 36 *Lv. p. nár.* — patrně: Litevské písně národní.

495, 6 *Antonín Fink* — Nerudův spolupracovník v redakci Hlasu 1862—1865, doktor práv, srov. Básně I, str. 493 a 652.

503, 45 *Tisíc a jedna noc* — narážka na proslulou orientální sbírku pohádek.

508, 44 *Nachruf* — vzpomínka na rozloučenou (ostatek v. vysvětlivky k str. 487).

511, 42 *Morisonova fysiognomika* — srov. 35, 3.

513, 8 *F. Körber, F. Hoffmann* — němečtí výrobci brakové literatury „pro mládež“; *G. Hermann, F. B. Tomsa* — jejich čeští překladatelé, literární řemeslníci.

516, 35 *Poštovská ulice* — dnešní ulice Karoliny Světlé. Srv. a oprav Podobizny I, str. 331 a 417.

Za cennou pomoc při vydání knihy děkuji F. Hamplovi, L. Janskému, C. Merhoutovi, A. Karasové, J. Komárkovi, J. Moravcovi, J. Mukařovskému, M. Novotnému, M. Očadlíkovi, J. Polákovi, B. Rybovi, J. K. Strakatému, F. Vodičkovi, V. Vrzalové, V. Vycpálkovi, Z. Wirthovi, Z. Wittochovi, B. Zástěrové, Národnímu museu, Náprstkovu museu a Židovskému museu.

K. Polák.